

16. ગતિભંગ

પ્રસ્તાવના

* મોહનલાલ બાલઘડાસ પટેલનો જન્મ 30 એપ્રિલ 1927 ના રોજ ઉત્તર ગુજરાતના પાટણમાં થયો હતો. તેમને વર્ષો સુધી શિક્ષણકાર્ય કર્યું હતું. ‘પ્રત્યાલંબન’, ‘ઝાકળમાં સૂરજ ઊગે’ એ એમની લઘુકથાઓના સંગ્રહો છે જ્યારે ‘બંધન’, ‘ડેડ એન્ડ’, ‘હાસ્યમર્મર’ અને ‘લાંછન’ તેમની નવલકથાઓ છે. તેમણે ‘ગુડ મોર્નિંગ અમેરિકા’ નામનો પ્રવાસગ્રંથ પણ લખ્યો છે અને ‘મોપાંસાની શ્રેષ્ઠ વાર્તાઓ’ એ એમનું અનુવાદનું પુસ્તક છે.

નવલકથામાં નાયક કે નાયિકાના સમગ્ર જીવનનું વર્ણન હોય છે, જ્યારે ટૂંકીવાર્તામાં નાયક કે નાયિકાના જીવનનો એક મહત્વનો પ્રસંગ કેન્દ્રમાં હોય છે. જ્યારે કથાસાહિત્યનું લઘુ સ્વરૂપ એટલે લઘુકથા. લઘુકથામાં માનવજીવનની એક ક્ષણનો મહિમા છે, જે અત્યંત લાઘવથી અંતે ચોટ આપી જાય છે. આજનો આપણો આ પાઠ એ એક લઘુ કથા છે. જેનું નામ છે ‘ગતિભંગ’. ‘ગતિભંગ’ લઘુકથાની શરૂઆતમાં ગાડી પકડવા ઉતાવળે પગલે જતા ડુંગર અને એની પત્નીનું ચિત્ર છે. વાર્તાને અંતે કરુણતાસભર ચોટ છે. તો ચાલો આપણે આ પાઠ સમજીએ.

સ્વાધ્યાય

1. નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી લખો.

1. ‘આપણી બબલીની જ પગલી જાણે !’ આ વાક્ય કોણ બોલે છે ?

- (A). સ્ટેશન માસ્ટર.
- (B). ડુંગર.
- (C). ડુંગરની પત્ની.
- (D). પતિ.

2. ડુંગર અને તેની વહુ કયા સ્ટેશને ગાડી પકડવા માંગતાં હતા ?

- (A). રાજપુર
- (B). વરતેજ
- (C). ધોરાજી
- (D). ગાંધીધામ

2. નીચેના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર આપો.

1. ધૂળમાં પગલી જોઈને ડુંગરની પત્નીને કોણ યાદ આવ્યું ?

ઉત્તર. ધૂળમાં પગલી જોઈને ડુંગરની પત્નીને મૃત બાળક યાદ આવ્યું.

સ્વાધ્યાય

2. ડુંગરે પોતાની નજર ક્યાં સ્થિર કરી ?

ઉત્તર. ડુંગરે પોતાની નજર ગગનના માર્ગ પર સ્થિર કરી.

3. નીચેના પ્રશ્નોના બે-ત્રણ લીટીમાં ઉત્તર આપો.

1. ડુંગરની પત્ની અચાનક અટકીને ઉભી રહી કારણ કે..

ઉત્તર. ડુંગરની પત્ની અચાનક અટકીને ઉભી રહી કારણ કે તેણે રસ્તામાં એક ઘાટીલી પગલીની છાપ જોઈ એ છાપ એનું મૃત બાળક બબલીની જ પગલી જેવી હતી. બરોબર એ જ પગલું, આંગળાની બોર જેવી જ છાપ.

2. “લ્યો હેંડો હવે પગ ઉપાડો ઝટ, ગાડી ચુકી જઈશું” તેમ ડુંગરની પત્નીએ શા માટે કહ્યું ?

ઉત્તર. ડુંગરની પત્ની બાળકીની પગલીની છાપ જોઈ રસ્તામાં અટકી જાય છે તે ચાલતી નથી. ડુંગરને ચિંતા છે કે ક્યાંક મોડું થઈ જશે તો ગાડી ચુકી જઈશું. ડુંગર એકવાર પત્નીના મુખ સામું જોઈ રહ્યો અને પછી પોતાની નજર ગગનના કોઈ માર્ગ તરફ વાળી લીધી. ડુંગરની પત્ની જાણે ડુંગરના મનને કળી ગઈ અને તેને થયું કે ક્યાય ડુંગર પણ તેની જેમ બબલીની યાદમાં ખોવાઈ ના જાય એટલે તે બોલી ઉઠી “લ્યો હેંડો હવે પગ ઉપાડો ઝટ, ગાડી ચુકી જઈશું.”

4. નીચેના પ્રશ્નોના સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર આપો.

1. પુત્રી ખોયાની માતા-પિતાની વેદના પાઠના આધારે તમારા શબ્દોમાં વ્યક્ત કરો.

ઉત્તર. કેટલીક ઘટનાઓ યાદ બનીને આપણા મન પર ચીરસ્મરણીય છબી કંડારી દે છે. બાળવયે અવસાન પામેલી દીકરી(બબલી)ની યાદ તેના માતા-પિતા ના મનમાંથી ખસતી નથી ડુંગર અને તેની પત્ની રાજપુર સ્ટેશને ગાડી પકડવા માટે ઝડપ જઈ રહ્યા હોય છે. પત્ની રસ્તા ઉપર નજર ફેરવતી ધીમી પડી જાય છે ત્યાં ડુંગર પૂછે છે શું ખોળે છે ? પત્ની કઈ નહિ કહીને ચાલવા માંડે છે પરંતુ ફરીથી તેની ગતિ ધીમી પડી જાય છે અને રસ્તામાં બેસી જાય છે. પત્નીને ખેતરે આવતા જતાં દોડતી પોતાની બબલીની પગલી ની છાપ જે હૈયે વસી ગઈ હતી એ રસ્તામાં દેખાય છે અને પતિને પણ બતાવે છે અને કહે છે, ‘આપણી બબલીની જ પગલી જાણે બરોબર એ જ પગલું... આંગળાની બોર જેવી જ છાપ..’ ત્યારે મૃત સંતાનની સ્મૃતિથી હાલી ઉઠેલી, ડગી ગયેલી પત્નીને પતિ સહાનુભુતિ આપે છે અને ચાલવાનું કહે છે પરંતુ પોતે પણ પોતાની બબલીની યાદમાં ખોવાઈ જાય છે અને પોતાની નજર આકાશના કોઈ માર્ગ તરફ વાડી દે છે. પત્ની અને પતિ બંને સ્થિર થઈ જાય છે.